

ӘОЖ 316.752

К.У. Биекенов*, Т.Б. Тауекелова

Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

*E-mail: Kenes.Biekenov@kaznu.kz

Қазақстан қоғамының жаһандану үдерісіндегі құндылық бағдарлары және даму тенденциялары

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан қоғамының жаһандану үдерісіндегі құндылық бағдарлары мен социомәдени даму тенденциялары қарастырылған. Жаһанданудың көп қырлы феномен екендігі аталып өтеді. Әлемді жаһандану үдерісі қамтығанын, тәуелсіздік алған елдердің әлемдік қауымдастықта интеграцияға ұмтылуларын атайды. Жаһанданудың біздің қоғам үшін жаңа саяси стратегиясын тауып, Қазақстан халықтарының дәстүрлі мәдениетінің құндылықтарын батыс қоғамының құндылықтарымен қоса алып жүретін, бәсекеге қабілетті халықтың мәдениетін жаһандану контекстінде қалыптастыру керектігі қарастырылады.

Түйін сөздер: құндылықтар, әлеуметтік-мәдени тенденциялар, жаһандану, саяси стратегия.

Қазіргі уақытта жаһандану үдерісі экономика мен саясатты ғана емес, мәдени-әлеуметтік саланы да қамтып отыр. Қазіргі әлеуметтік теориядағы жаһандану ең өзекті тақырыптардың қатарында тұрғандығы мәлім. Бұл сұрақты анағұрлым терең қарастырған ғалым – Роланд Робертсон. Біздің пікірімізше, дәстүрлік және оны құраушылар – дәстүр, әдет-ғұрып, ритуал, қағидалар, құндылықтар болып табылады. Қоғамның модернизациялануы мен елдің дәстүрлік формасына үйлесімсіз патерналистік-поддандық саясат, шашқыш-жыртқыш экономика, қу жазалаушы құқық, үстемдік етуші ұлттық мәдениет, қабілетсіз әлеуметтік өмір – саясаттану мен әлеуметтанудың назар аударатын объектісіне айналмай отыр. Бұл ғылымда дәстүрліктің жеңуі, мемлекетте адам факторы мен адам капиталының алғашқылығын қалыптастыру, мемлекеттік орталықтанған парадигмадан социоорталықтанған парадигмаға ауысу концепциялары жасалған және ұсынылған емес.

Біздің міндетіміз – жаһанданудың дәстүрліктен тікелей бас тартуын түсіндіру, қоғамға азаматтылықтың қазіргі стандарттарын, қоғам мен мемлекеттің әлеуметтік серіктестігі түсінігін жеткізу болып табылады. Осыдан

әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар мен пәндерге, ең алдымен, саясаттануға, құқық пен әлеуметтануға қазіргі қоғамның болашағына деген жауапкершілік түсіп отыр. Біздің алдымызда қоғамның дағдарыстан шығуы пост-кеңестік кеңістік қоғамының өтпелі кезеңін теоретикалық қамтамасыз етуді шешу міндеті тұр, біздің ойымызша, оның дамуы мен жолдары социомәдени негізде жатыр деп айтсақ та болады. Мұндай методологияға негізделген, дәстүрлі социомәдени құндылықтардың орталық зонасы қоғамның барлық саяси, құқықтық, әлеуметтік салаларындағы дәстүрліктің құралдары мен қазіргі тәсілдерін зерттеу болып табылады.

Осы тұжырымға қатысты барлық әлеуметтік-гуманитарлық, яғни саяси, әлеуметтанулық, құқықтық, антропологиялық, мәдени, тарихи теорияларды жекелей және жиынтық ретінде тәжірибеде қолдану, мемлекет пен қоғамның өзара әрекет формаларын, сонымен қатар тұлғаның қоғамдағы орнын анықтау мәселесін қарастырып зерттеу керек.

Еліміздегі жоғары және орта білім беру жүйелері заманның жаңа талаптарына сай құрылымдық өзгерістерге ұшырады. Бұл шаралардың басты мақсаты – әлемдік білім беру мен ғылым кеңістігіне кіру. Әрине, бұл әрекеттердің тиімді

жақтарын жоққа шығаруға болмайды. Бірақ білім беру тек жақсы маман дайындаумен ғана шектелмейтінін айта кетуіміз керек. Оның басты мақсаты – жан-жақты білімімен бірге үлкен азаматтық және әлеуметтік қасиеттерді бойына дарытқан тұлғаны қалыптастыру. Алайда жаһандану дәуіріндегі нарық сұранысын қанағаттандыруға бағытталған білім беруде адамдық қасиеттерден гөрі маман ретіндегі бағалану алдыңғы қатарға қойылатыны жасырын емес. Бұл білім беру өзінің кең мағынасындағы маңызын жоғалтып, «шектелген» немесе Г. Маркузе тілімен айтқанда, «бірөлшемді» адамдарды өндіру корпорациясына айналып кетпей ме деген сұрақты алға қояды.

Осы тұрғыда академик Ә.Н. Нысанбаевтың ортаға салған мына пікірі өте орынды деп ойлаймыз: «Мәдениет пен ғылым саласында либералды-демократиялық қоғам құндылықтарының ықпалы артып отыр. Қазақстан халықтарының дәстүрлі құндылықтары мен өзіндік мәдени мұраттары қатты қысымға ұшырауда, сондықтан олар өздерінің рухани мұраларын сақтап қалуға талпынуы керек. Бірақ, сонымен қатар олар батыс мәдениетінің нормаларымен де өзара әрекеттесіп, өзара толығуы қажет. Мәселе батыс мәдениетімен бәсекеге қабілетті болу үшін құндылықтарды қайта қарап, қазақ мәдениетін қайта жаңғыртып дамыту туралы болып отыр. Қарқынды өріс алып отырған жаһандану жағдайында, Қазақстан халықтарының дәстүрлі құндылықтары мен либералды-демократиялық қоғам құндылықтарының конструктивті сұхбаты өте қажет. Өтпелі қоғамның мәдениет саласындағы күрделі қатынастарын реттейтін және халқымыздың мәдениетінің қайталанбастығы мен өзіндік сипатын қамтамасыз ететін заңдар қажет» [1,92-б.]. Мәдениеттің өзіндік ерекшелігін сақтау, қоғамдық және мемлекеттік тұтастықты сақтау ұлттың ішкі рухани әлеуетіне және шығармашылық қуатына байланысты. Ұлттың қалыптасуында ортақ тарихи жадымен бірге ортақ мақсат-мүдделер, идеялар да үлкен рөл атқарады.

Сондықтан қазіргі Қазақстан қоғамы мен мемлекетінің болашағы осындай мақсат-мүдделер мен идеялардың өміршеңдігіне және олардың интеграциялық әлеуетіне тығыз байланысты болары сөзсіз. Бұл, ең алдымен, Қазақстан мемлекеті мен қоғамның тарихи-

субстанционалдық негізін құрап отырған қазақ халқына қатысты. Қазіргі қазақ зиялы қауымы мен саяси элитасы осындай ортақ мақсат-мүдделер мен идеяларды өндіруге және іске асыруға қаншалықты қабілетті, көп мәселенің түйіні осыған келіп тіреледі.

Қазіргі Қазақстан қоғамы алдында тұрған бұл міндетті Б. Сексенбаев төмендегідей тұжырымдайды: «Қазақстанның тарихи міндеті «туысқан халықтардың арасында өзінің лайықты орнын» алу ғана емес, әртүрлі мемлекеттерді, халықтар мен мәдениеттерді «жалғастырушы көпір» болу ғана емес, сонымен қатар адамзат табиғаты дамуының қазіргі заманғы деңгейіне толық жауап беретін өзінің принципті түрдегі жаңа өмірлік тәсілдерін жасауға күш салуы тиіс. Тек осындай қадам ғана біздің халқымыздың жетістігі болып табылады, әрбір қазақстандық өзінің ментальды-рухани дамуына, денсаулығының мықты болуына, материалдық жағынан жеткілікті өмір сүруге байланысты жаңа сапаларды еншілейді, осының нәтижесі қазіргі қазақстандық мәдениет деп аталатын тарихи феноменнің мазмұнын құрайды» [2, 344-б.]. Автордың пайымдауынша, Қазақстанның тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары жеткен жетістіктері, мемлекеттік және қоғамдық басқару жүйесін қалыптастыруы, экономикалық-саяси қайта құруларды жүзеге асыра алуы қазақстанның мәдени-өркениеттік әлеуетінің жоғары екендігін байқатады. Біз автордың «жеке тұлғаның сапалық жағынан қайта құрылуы» деген оймен толық келісе отырып, қазақстандық өркениеттің басты өлшемдерінің бірі өмір сапасы ұғымы болуы керек деп санаймыз. Өмір сапасы тек тұрмыстық-материалдық нышандар мен алғышарттарды ғана емес, адамның рухани-шығармашылық ізденісін, бостандығын, ой еркіндігі мен жауапкершілігін де қамтитын ұғым.

Өмір сапасы тұлғаның болмыс толымдылығы мен толыққандылығын бейнелейтін категорияға айналуы қажет. Өмір сапасы өткен тарих пен бүгінгі күннің жетістігін қамти отырып, баянды болашаққа нық сеніммен қарайтын адам дүниетанымының іргетасына айналуы тиіс. Бұл категория жеке адамның сана кеңістігін бүкіл адамзаттың кемел рухани кеңістігімен жалғастырады. Бұл тұлға мен қоғамның рухани-мәдени және өркениеттік кеңістігінің жаңа сапалық белгісі болып та-

былады. Батыстың материалдық-техникалық саладағы табыстары мен Шығыстың рухани даналығы осы категорияда тоғыса отырып, адам болмысының тұтастығы мен бірлігін, тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Қазіргі таңда Қазақстанда өмір сапасын жақсартудың барлық алғышарттары қалыптасқан деп айтуға болады. Жаһандану үдерісінің қарқындауына қарамастан Қазақстан қоғамында оның келеңсіз тұстарын залалсыздандыруға қажетті әлеует әлі де болса жоғары екені қуантады. Республика тұрғындары арасында жүргізілген әлеуметтанулық сауалнамаға сәйкес қазақстандықтардың құндылықтар иерархиясында отбасылы болу – 48,9%, жақсылық жасау – 42,2%, денсаулық – 39,5%, жақсы қызмет – 26,5% жоғары позицияларды иеленсе, уақытты жақсы өткізу – 3,1% ең төменде орналасқан [3, 11-б.]. Сауалнама нәтижелері қазақстандық қоғамның бұқаралық мәдениеттің қысымы мен тегеурініне қарамастан халық арасында дәстүрлі құндылықтардың берік орын алып отырғандығын аңғартады.

Сонымен қатар батыстық құндылықтарда қызметтік табысқа жету жоғары позициялардың бірін иеленген. Отбасы мен некеге деген дәстүрлі көзқарастардың өзгеруі, осы әлеуметтік институттардың қоғамдық мәртебесі мен құпиясының құлдырауы батыстық қоғамдар үшін бүгінгі күннің үлкен қасіретіне айналып отыр. Дүниеге деген көзқарас пен құндылықты қатынастың отбасында қалыптасатынын ескерсек, қоғам мен мемлекеттің бұл мәселені назардан тыс қалдырмай әрқашан қолдау көрсетуі дәлелдеуді қажет етпейді. Отбасы мен некенің жағымды көріністерін насихаттау мемлекеттік және қоғамдық маңызды іс-шаралардың бірі болып табылады.

Екінші позицияға орналасқан жақсылық жасау құндылығы адам табиғатына тән және содан туындайды. Адами эгоизмді шектеп, оның бойындағы әлеуметтік бастауларды ашу, мейірімділік пен қайырымдылыққа баулу да қоғам азаматтарының өзіндік санасы мен сезімін қалыптастырудың маңызды тетіктері болып табылады. Бұл бұқаралық қоғамға тән адамдар арасындағы жаттану мен жалғыздықтың алдын алуға мүмкіндік береді. Адамдардың өзара тығыз қарым-қатынасы әрқайсысының басқаның тағдырына қатыстылығы сезімі қоғамдық мұрат-мақсаттарды жүзеге асырып, қиыншылықтарды

жеңуге мүмкіндік беретін зор күш екені тарихтан белгілі.

Қазіргі таңда Республикамызда салауатты өмір салтын қалыптастыру – мемлекет назарындағы маңызды бағыттардың бірі. Салауатты өмір салты Қазақстандағы ұлттық өркениеттік құндылықтардың маңыздыларының қатарынан орын алатыны сөзсіз. «Бірінші байлық денсаулық» деген халық мәтелі тек сөз жүзінде ғана емес, жеке тұлғалық және қоғамдық әрекетте жүзеге асуы қажет. Бастысы өмір сапасының ажырамас атрибуты болып табылатын салауатты өмір салты әлеуметтік енжарлықты жеңуге, тұлғаның жасампаздық қасиеттерін ашып, өз өмірі мен отбасының игілігіне жауапкершілігін арттырады деп үміттенеміз. Жаһандану үдерісінің келеңсіз жақтарының бірі профессор А.Г. Косиченко атап өткендей, «дүниежүзілік ауқымда адам енжарлығының бой алуы. Оның басты келеңсіздігі де осында. Ол адам мәніне – оның өз өміріне жауапты болуына нұқсан келтіреді. Қазіргі үдерістердің адам дамуына қалдырған көкжиегі тым тар. Адам барған сайын тұлғалық қайталанбастығын жоғалтып, унификацияланып барады. Өзін алдаусыратып, адамды өз мәніне әкелетін терең болмыстық көптүрліліктен бас тартуда. Жаһандану осы кереғар үдерістер үшін жауапты» [4, 191-б.]. Жаһанданудың бұл кереғар сипаттары адам мен қоғамның күш-қуатын байлап-матайтын үрейлі құбылыс емес. Оның осы сипаттары туралы айтқанда, мәдени және керісінше, жаһандану үдерісінің артықшылықтарының ұлттық мәдениеттерді дамытуға үлкен мүмкіндіктер туғызатынын да атап өту керек. «Бұл жағдайларда еліміздің мемлекеттік мәдени саясаты ерекше маңыздылыққа ие болады. Қазақстан өзінің беделі мен егеменділігін, азаматтар мен халықтардың қайталанбас ұлттық ерекшеліктерін қамтамасыз ете отырып, толыққанды дамуы үшін мәдени жаһанданудың барлық бағытында әртүрлі өлшемдегі «сүзгіштерді» орнатуы қажет. Бұл кедергілер Республикамыздың территориясына белгілі бір уақытқа дейін кейбір жағымсыз құбылыстардың таралуын толық тоқтатар еді. Ұлттық құндылықтар мен мүдделерге сай тәрбие алған адамдар, азаматтық қоғамды құрып, мемлекетке пікір айтуға қабілетті адамдар, болып жатқан құбылыстардың мәнін түсінетін адамдар, соның ішінде мемлекеттік мекемелерде қызмет ететіндер жаһандану үдерісінің оның тиімді, пайдалы жақтарын алып, бүлдіруге бағытталған

ниеті мен үдерістеріне қарсы тұра алады» [3,7-б.]. Қазақстан қоғамы үшін осындай сын сағаты соққанда билік пен халықтың, азаматтық қоғам мен мемлекеттік институттардың өзара-байланысы мен біртұтастығы ерекше маңызға ие болады. Әлемдік тарихтың субъектісі ретіндегі мемлекет ұлттық мәдениетті сақтаудың маңызды элементі, сонымен қатар ол осы ұлттық мәдениеттің әлемдік кеңістікке енуінің алғышарттарын да қалыптастырады. Ал азаматтық қоғам мәдени құндылықтарды өндіруге және жоғары мәдени құндылықтарды құнсызданудан сақтауға жауапты екенін ұмытпауы керек.

Жаһанданудың мәдени өзегі батыс мәдениеті, дәлірек айтсақ, АҚШ мәдениеті екені белгілі. Жаһанданған әлемдік мәдени кеңістікке ену батысқа ұқсап бағу дегенді білдірмесе керек. Отандық ғалымымыз атап көрсеткендей, ұлттық мәдениет әлемдік кеңістікке өзінің абыройы мен ар-намысын сақтай отырып та ене алады. Мұндағы бастысы – біреуге «ұнауға тырысу емес, өзіңнің ерекшелігіңді сақтай білу. Өз мәдениетіңнің аумағымен тұйықталып қалуға да болмайды, әлемдік мәдени кеңістікке кіру керек, бірақ барыңмен кіруің керек, өйткені осы мазмұн ғана құнды» [4, 201-202-б.]. Қазақстан ойшылының бұл пікірі елімізді мекендеген ұлттық мәдениеттердің барлығы үшін өзектілігін жоғалтпайды.

«Әрине, жаһандану үдерісі маңызды әлеуметтік өзгерістер қатарында тұр, әлеуметтанулық талдаулар жекелеген қоғамдарды зерттеуде шектелген, анағұрлым архайикалықты ұсынады. Көптеген фундаментальды мәселелер, біздің өмірімізде орын алып отырған, яғни экологиялық дағдарыс сияқты немесе кең масштабтағы әскери конфронтациядан сақтап қалу, өзінің көлемінде глобалды болып табылады. Сонымен қатар экономикалық және мәдени өзара тәуелділіктің өсуіне қарамастан, әлемдік глобалды жүйеде теңсіздіктің жарылуы, тек жалпы ғана емес қарама-қайшы мүдделерді де иеленеді» деген америкалық ғалым Ф. Гидденс [5. 392-б.]. Мұны ғалымның өзі де жаһандану теориясындағы басты нәрсеге – модерннің жергілікті әдет-ғұрып пен дәстүрге тигізетін ықпалына, жергілікті және жаһандық диалектикаға назар аудару керектігін баса айтқан. Себебі теледидармен киноэкранда батысқа еліктеушілік, батыс көрерменіне жағымды әрі түсінікті болу ұлттық сипатпен салыстырғанда басымдылыққа ие

болып бара жатқан тәрізді. Өнердің халықты асқақ мақсаттар мен құндылықтарға тәрбиелеп келгені белгілі, бірақ қазіргі күні өнер бұқараны тәрбиелеуден гөрі бұқараның соңынан еріп бара жатқандығы қынжылтады. Қазақстан қоғамы алдында жаһандану талабына абыроймен жауап бере отырып, өзінің тек өзіне тән кемелдену жолын таңдау мәселесі туындап отыр. Қазақстандық ғалым К.У. Биекенов өзінің кітабында: «Жаһанданудың мотиві мен мақсаты капитал, товар, қызмет көрсету, сонымен қатар жұмысшы күшінің ұлттық шекарада түйісуімен және трансұлттық сипат алуымен осы үдеріске негізделуі болып табылады. Олар құндылықтар ағымымен шығарып салынууда. Билік құрылымдары алдындағы басты міндет барлық әлем халқы үшін жаһанданудың позитивті факторларын қамтамасыз ету болып табылады», – дейді. [6.146-б.] Әрбір жаңартудың жаңа кезеңдерінде технологиялық, ұйымдастырушылық, басқарушылық және әлеуметтік жаңашылдық жатыр. Осы жаңашылдықты ендіру мен жүзеге асыру технологиялық және әлеуметтік мәселелерді шешумен байланысты екендігін ұмытпауымыз керек. Бүгінде әлемді жаһандану үдерісі қамтығанымен де, тәуелсіздік алған елдер әлемдік қауымдастықта интеграцияға ұмтылууда. Сонымен қатар жаһанданудың біздің қоғам үшін жаңа саяси стратегиясын таба отырып, Қазақстан халықтарының дәстүрлі мәдениетінің құндылықтарын батыс қоғамының құндылықтарымен қоса алып жүретін, бәсекеге қабілетті халықтың мәдениетін жаһандану контекстінде қалыптастыру керектігін түсініп отырымыз.

«Дәстүрлі қоғамның нәтижелер, дәстүрлі мәдени құндылықтардың жинақталуы мен үйлесім табуы, дәстүрлік тәжірибесінің трансляциялануы, дәстүрлі мәдени нормалардың қалыптасуы, дәстүрлі саяси, құқықтық, экономикалық, әлеуметтік мәдениеттердің өзін-өзі ұйымдастыруы қоғамның өмір образдарының жиынтығын құрайды. Орталық зона мен қоғамның өзара әрекеттері мәдени үлгілерді ендіреді, индивидтердің бір-біріне деген тұрақты конфигурациясын анықтайды, олардың байланысы дәстүрмен қабылданған сәйкес кеңістік ортада жүреді, дәстүрлі мәдениет үлгілері мен дәстүрлі социомәдени құндылықтарды ұйымдастырады. Қоғамның негізінде дәстүрліліктің құндылықты-нормативті аспектілері қалыптасады, қоғам

мүшелері консолидациясы дүниетанымдық және идеялық негізде, мемлекет пен индивидтердің өзара әрекетімен толығады. Оларды «дәстүрлі мәдениет кодексі» деп санауға болады, қоғамның жалпы информациялық-коммуникативті каналдарын және орталық зоналарды құрайды. Дәстүрлі социомәдени құндылықтар ақпараттық-коммуникативті феномен ретінде қоғамда желілік каналдарды жоғары қабілетті және тікелей, кері байланысты, көлденеңінен байланыстарды иеленеді. Ол дәстүрлі құндылықтарды қоғамның түрлі тарихи және қазіргі заман кезеңдеріне тасымалдайды, қоғамда жаңа социомәдени құндылықтардың пайда болу каналдарын ашады». [7.127-б.].

Адамзаттық мәдени құндылықтар ортақтығының күшею үдерісі жаһандану саласында бүгінгі күннің өзінде біртұтас жалпыадамзаттық мәдениеттің нышандары жаңа нысандарымен ұштасқан ежелгі мәдени дәстүрлердің синтезі көріне бастады. Бұл жағдай әрбір ұлттық, халықтық өзіне тән менталитеті мен мәдениетін сақтап қалу жолында орасан зор күш жігер жұмсауын талап етіп отыр. Жаһандық азаматтық қоғамның әлеуметтік базасы қоршаған ортаны, бейбітшілікті, адам құқын және түпкілікті тұрғынның төл мәдени ерекшелігін қорғауға атсалысушы әртүрлі қозғалыстар мен ұйымдар болып табылады. Э. Гидденстің пікірінше, бұқаралық символикалық интеракцияның және ортақ ақпараттық мәдениеттің негізінде ғаламдық қоғамдық жүйе қалыптасады. Бұрындары үстемдік еткен ұлттық мемлекет келмеске кетіп барады. Билік алдыңғы орынға ықпалды әлеуметтік қозғалыстар мен азаматтық бірлестіктерді шығаратын шағын, аймақтық орталықтар негізінде жүзеге асырылуда. Кеңестік шектеу және ұлттық мемлекеттік шеңберден шығу әлеуметтік ғылымда И. Канттың «бүкіләлемдік азаматтық қалып» жөніндегі идеясының жаңғыртылуымен түсіндіріледі.

Жалпы адамзаттық құндылықтарды қорғауға негізделген халықаралық ұйымдар жүйесі ықпалын күшейтеді. Жаһандану әлеуметтік феномен ретінде көп қырлы және көптеген құрамдас бөліктерді күшейтеді. Алайда әлеуметтік мәдени өзгерістер, адамдар тұрмысының өзгеруі, адамзаттың қоршаған ортамен қарым-қатынасының күрделенуі де жаһандануға елеулі ықпал жасап отыр. Адамзаттық мәдени құндылықтар ортақтығының күшею үдерісі

«менталдық» жаһанданудың бір көрінісі болып табылып отыр. Қазіргі қоғамда мәдени көптүрлілікті сақтап қалу өркениеттің жетістігі болып бағаланады.

Жаһандану нәтижесінде болашақта ұлттық мемлекеттерге немесе басқа да аумақтық құрылымдарға бөлінбейтін біртұтас өркениет құрылуы мүмкін деген болжам айтылып отыр. Бірақ ол ұлттар мен халықтар арасындағы этникалық және мәдени айырмашылықтар барынша жойылған жағдайда ғана жүзеге асуы мүмкін. Кейбір дәстүрлі мемлекеттерде аймақтық қауымдастықтардың ығыстыру үдерісі дами түседі деп есептеп отырмыз. Аймақтық қоғамдасу үдерісін бүкіләлемдік жаһанданудың зиянды әсерінен қорғанудың бірден-бір жолы деп қарайды. Мәдениеттің жаһандануы ол экономикалық жаһандануды да жалғастырады және толықтырады, бірақ өзіндік ерекшеліктерін иеленеді. Көптеген үдерістер мен тенденциялар көптеген формаларды қабылдайды. Мәдени жаһандану жоғары мәдениет пен толық бұқаралық мәдениеттің үстемдік етуімен де байланысты.

Қазақстан қоғамы қазіргі жаһандану үдерісі жүріп жатқан кезеңінде, өзінің мүдделерін қорғай отырып, даму тенденцияларын өзіндік жүргізгені дұрыс болар еді.

Біздің пікірімізше, Қазақстанда бұл үшін барлық алғышарттар қалыптасқан және ХХІ ғасырда Қазақстан әлемдік мәдени кеңістікке көп мәдениеттерді тоғыстыра отырып, өзіндік келбетін айқындаған өркениет ретінде енетіні күмән туғызбайды. Бұл үшін төмендегідей міндеттерді жүзеге асыру қажет: а) отбасылық құндылықтарды сақтау және кеңінен насихаттау. Қазақстан халықтарының отбасы мен неке институттарының дәстүрлі формаларын дамыту. М. Әуезовтің «Ел болам десе, бесігінді түзе» деген ұлағатты сөзі қазақ халқының өмірлік принциптерінің біріне айналуы қажет; б) қалалық және ауылдық аймақтардағы мәдени және бұқаралық спорт кешендерін қайта қалпына келтіру. Ауыл-селолардағы ұлттық мәдениеттерді қолдау және дамыту; в) мәдениетті қолдаудың халық қорларын ашу және меценаттықты қолдау; г) мәдени үдерістерді ақпараттық қамтамасыз ету. Телеарналарда «Қазақстан халықтары мәдениеті» атты апталық шолу хабарларын ұйымдастыру. Арнайы мәдениет мәселелерін көтеретін мерзімді басы-

лымдарды жарыққа шығару; д) ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды қалыптастыруға бағытталған әдебиет пен өнерге қоғамдық және мемлекеттік қолдау көрсету. Қорытындылай келгенде, осы аталған жұмыстардың жүзеге асырылғандығын құптаймыз.

Әдебиеттер

1 Нысанбаев А.Н. Сущность глобализации и ее влияние на Республику Казахстан // Казахстан в условия глобализации: философско-политологический анализ. Алматы: Компьютерно-издательский центр Института философии и политологии МОН РК, 2006 – 363 с. 82-121 бб.

2 Сексенбаев Б. Мәдени сабақтастықтағы тарих даналығы // Әлемдік мәдениеттану ой-санасы. Он томдық. 10-том. Қазақстанның

қазіргі заманғы мәдениеттану парадигмалары. – Алматы: Жазушы, 2006. – 496 б.

3 Телебаев Г.Т., Шайкенова А.Т., Омирсеитова А.К и др. Казахстанская культура сегодня: ценности, потребности, институты. – Астана: Елорда, 2002. – 232 с.

4 Косиченко А.Г. Влияние глобализации на духовные основы, ценности и идеалы казахстанского общества // Казахстан в условия глобализации: философско-политологический анализ. 184 – 227-бб.

5 Гидденс Ф. Социология М. 1999. – 531 б

6 Биекенов К.У., Биекенова С., Кенжакимова Г.А. Основы социологии: учебное пособие. – А., 2011. – 453 с.

7 Деметрадзе М.Р. Ядро традиционных ценностей как феномен постсоветских обществ // Социс. 2012. № 3.120-127 с.

К.У. Биекенов, Т.Б. Тауекелова

Ценностные ориентации Казахстана в процессе глобализации и тенденции развития

В работе рассматриваются ценностные ориентиры казахстанского общества в процессе глобализации и развития социокультурных тенденций. При этом глобализация считается многогранным феноменом. Тенденции глобализации охватили весь мир, в том числе и страны, которые взяли независимость. Подробно изучена политическая стратегия нашего общества, освещены традиционные культурные ценности Казахстана, а также ценности Запада. В контексте глобализации особое внимание уделено формированию конкурентоспособной культуры народа.

Ключевые слова: ценности, социокультурные тенденции, глобализация, политическая стратегия.

K.U. Biyekenov, T.B. Taukelova

Valuable orientations of the Kazakhstan society in the course of globalization and a development tendency

In this paper we study the value orientations of Kazakh society in the process of globalization and development. We consider value systems of Kazakh society in the process of globalization and the development of social and cultural trends. Yet globalization is a multifaceted phenomenon. Trends of globalization swept the entire world, including countries that made independence. Studied in detail the political strategy of our society, highlights the traditional cultural values of Kazakhstan, as well as the values of the West. In the context of globalization focuses on the formation of the competitive culture of the people.

Keywords: society, cultural trends, globalization, value system.